

Potreby trhu práce a učebné odbory stredných odborných škôl

Abstrakt

Úlohou odborného vzdelávania je pripraviť potrebný počet absolventov v rôznych odvetviach pre pracovný trh. V prípade, že určité odvetvie zaznamenáva prebytok absolventov, je potrebné tento stav regulovať, tak ako aj v opačnom prípade. V skutočnosti sa však deje to, že úpravy i napriek štatistickým údajom o absolventoch sa nedejú. Dlhodobo tak náš vzdelávací systém generuje odborníkov, ktorí nie sú v našom hospodárstve uplatniteľní, a tak sa stávajú buď nezamestnanými, alebo sa snažia uplatniť v inom odbore, než vyštudovali. Potreby trhu práce by mali byť zo strany príslušných orgánov reflektované a na základe toho by mal náš vzdelávací systém pružne reagovať. Toto sa však, žiaľ, v skutočnosti nedeje.

Úvod

V každom štátnom vzdelávacom programe pre odborné vzdelávanie sa píše: *„Odborné vzdelávanie a príprava smeruje k získaniu kľúčových, všeobecných a odborných kompetencií, ku komplexnejším a prakticky zameraným vedomostiam a zručnostiam, ktoré umožnia rozvoj a celkový úspech jednotlivcov na základe vlastnej aktivity, sebauvedomenia a spolupráce nielen v známych situáciách, javoch a problémoch, ale aj v nových podmienkach ich riešenia a aplikácie.“*¹

Štátne vzdelávacie programy pre odborné vzdelávanie vydáva Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky po prerokovaní so zamestnávateľmi, zriaďovateľmi škôl a ich profesijnými a záujmovými združeniami s celoslovenskou pôsobnosťou a s ministerstvami v rozsahu ich odvetvovej pôsobnosti.

Cieľom štátnych vzdelávacích programov je pripraviť žiakov na úspešný a zmysluplný osobný, občiansky a pracovný život. Nemenej dôležitým cieľom je tiež usilovanie sa o lepšie uplatnenie absolventov škôl na trhu práce a ich príprava na ďalšie vzdelávanie.

¹ Štátny vzdelávací program pre odborné vzdelávanie a prípravu, dostupné na http://siov.sk/Documents/08-11-2016/ŠVP_21%20Ban%C3%A4Dctvo.%20geol%20a%20geotechnika.pdf

Potreby trhu práce

Náš vzdelávací systém nereaguje na potreby trhu práce dostatočne aktívne. Centrum vedecko-technických informácií zverejnilo zoznam študijných a učebných odborov s nedostatočným počtom absolventov pre potreby trhu práce v školskom roku 2017/2018.²

V zozname sa nachádza napríklad aj učebný odbor obuvník. Pozreli sme sa na tento odbor detailnejšie. Podľa popisu ide o trojročný odbor, ktorý sa končí záverečnou skúškou a výučným listom, tak ako aj ostatné trojročné učebné odbory. Odborné vzdelávanie naučí absolventov napríklad rozoznávať rôzne druhy materiálov na prírodnej a syntetickej báze, zvoliť a správne používať vhodné pomôcky, stroje a zariadenia, zhotoviť celú topánku, poznať možnosti opravy defektov na obuvi vrátane voľby vhodného postupu a iné. Absolventi sa uplatnia v oblasti obuvníckej výroby priemyselného a remeselníckeho charakteru a môžu aj súkromne podnikáť.

Na tento učebný odbor sa môže prihlásiť len ten žiak, ktorý úspešne ukončil 9. ročník základnej školy. To znamená, že žiaci, ktorí napríklad opakovali niektorý ročník na základnej škole alebo absolvovali nultý ročník, nemôžu nastúpiť na tento učebný odbor a ani na žiadny iný trojročný učebný odbor. Táto podmienka sa totiž týka všetkých trojročných učebných odborov.

Pre žiakov, ktorí neukončili 9. ročník základnej školy, sú určené dvojročné učebné odbory, ako napríklad odbor praktická žena. Štatistiky nezamestnanosti absolventov učebných odborov ukazujú, že dvojročné učebné odbory majú vyššiu nezamestnanosť ako trojročné učebné odbory.³

Myslíme si, že ministerstvo školstva by malo reagovať na situáciu zmenou a dať aj tým žiakom, ktorí neukončili 9. ročník základnej školy, možnosť študovať trojročné odbory, ktoré sú potrebné pre trh práce. Ak sa totiž pozrieme napríklad na učebný odbor obuvník, myslíme si, že aj žiak, ktorý neukončil 9. ročník základnej školy, by bol zručným obuvníkom.

² zoznam je dostupný na http://www.cvtisr.sk/buxus/docs/motivacne_stipendium/Zoznam02_2017-18.pdf

³ Evidovaná nezamestnanosť absolventov stredných škôl v študijných a učebných odboroch september 2017 – máj 2018, dostupné na http://www.cvtisr.sk/skolstvo/regionalne-skolstvo/aktualne-analyzy-nezamestnanosti-absolventov-strednych-skol.html?page_id=10648

	sept. 2017	máj 2018	sept. 2018
Nezamestnanosť dvojročných učebných odborov	11,8 %	9,4 %	11 %
Nezamestnanosť trojročných učebných odborov	11,9 %	5,4 %	10,2 %

Zdroj: CVTI, 2018

Zo skupín odborov s väčším počtom absolventov dosahovali najvyššie riziko nezamestnanosti absolventi poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a rozvoja vidieka II (9/2017; 17,2 %) a stavebníctva, geodézie a kartografie (9/2017; 16,3 %). Takmer zhodným rizikom sa vyznačovali skupiny učebných odborov potravinárstvo (9/2017; 15,9 %) a textil a odevníctvo (9/2017; 15,8 %).⁴

Finančný normatív je upravený nariadením vlády č. 630/2008 Z. z. a ustanovujú sa ním podrobnosti finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre školy a školské zariadenia. Z vyššie uvedeného nariadenia vyplýva, že väčšina odborov s nedostatočným počtom absolventov patrí do rovnakej kategórie ako dvojročné učebné odbory. Spomínané odbory patria do kategórie 15, kde výška finančného normatívu za rok 2018 bola 3 713,84 eur. Ako je možné vidieť z tabuľky nižšie, tento normatív je najvyšší v strednom odbornom vzdelávaní, to znamená, že z pohľadu vynaložených štátnych finančných prostriedkov by zrušenie dvojročných učebných odborov a zmena trojročných odborov boli efektívne, pretože by štát nemusel vynakladať vysoké finančné prostriedky pre dvojročné učebné odbory, ktoré majú veľmi nízke uplatnenie na trhu práce a nepatria ani do skupiny odborov s nedostatočným počtom absolventov pre potreby trhu práce.

⁴ Herich, J.: Evidovaná nezamestnanosť absolventov stredných škôl. CVTI. Bratislava, 2018, s. 23

Normatív na rok 2018	
Kategória škôl	Normatív v eur spolu
Gymnázia	1 875,72
Stredné odborné školy - 1. kategória	2 122,19
Stredné odborné školy - 2. kategória	2 244,66
Stredné odborné školy - 3. kategória	2 352,32
Stredné odborné školy - 4. kategória	2 339,05
Stredné odborné školy - 5. kategória	2 609,58
Stredné odborné školy - 6. kategória	2 723,54
Stredné odborné školy - 7. kategória	2 792,96
Stredné odborné školy - 8. kategória	3 002,17
Stredné odborné školy - 9. kategória	3 301,14
Stredné odborné školy - 10. kategória	3 074,22
Stredné odborné školy - 11. kategória	3 157,40
Stredné odborné školy - 12. kategória	3 125,50
Stredné odborné školy - 13. kategória	3 208,63
Stredné odborné školy - 14. kategória	3 384,96
Stredné odborné školy - 15. kategória	3 713,84

Zdroj: <https://www.minedu.sk/normativne-financovanie/>

Potreby trhu práce v oblasti odborného vzdelávania a prípravy posudzuje Rada vlády Slovenskej republiky pre odborné vzdelávanie a prípravu. Rada je poradným orgánom vlády SR a prerokúva štátne vzdelávacie programy pre odborné vzdelávanie, vyjadruje sa k normatívom priestorovej, materiálnej a prístrojovej vybavenosti, vyjadruje sa k financovaniu odborného vzdelávania a prípravy a odporúča opatrenia v oblasti odborného vzdelávania a prípravy. Predsedníčkou rady vlády je ministerka školstva, vedy, výskumu a športu SR, jedným z podpredsedov rady vlády je zástupca Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.⁵

Členovia tejto rady rokujú v devätnástich pracovných skupinách rozdelených podľa odborov. Závery pracovných skupín majú odporúčací charakter, ale taktiež ukladajú rôzne úlohy ďalším organizáciám, napr. Štátnemu inštitútu odborného vzdelávania, ktorý vypracováva vzorové učebné a študijné plány pre učebné a študijné odbory.

Pozreli sme sa teda detailnejšie na pracovné skupiny a na ich stretnutia. V tabuľke nižšie môžete vidieť dátumy posledných stretnutí jednotlivých pracovných skupín. V roku 2018

⁵ pozri viac www.radavladypvp.sk

bolo zvolaných len päť pracovných skupín, a to pre skupiny odborov chémia, ekonomika, kožiarstvo, textil a umenie.

Pracovné skupiny podľa abecedy	Dátum posledného rokovania
Baníctvo	25. 10. 2017
Chémia	10. 5. 2018
Doprava	11. 5. 2017
Drevárstvo	11. 5. 2017
Ekonomika	16. 5. 2018
Elektrotechnika	23. 5. 2017
Hutníctvo	25. 5. 2016
Informatika	23. 5. 2017
Kožiarstvo	22. 5. 2018
Poľnohospodárstvo	26. 5. 2017
Polygrafia	17. 10. 2017
Potravinárstvo	18. 5. 2017
Potreby TP	3. 8. 2017
Stavebníctvo	27. 5. 2016
Strojárstvo	25. 5. 2016
Technika	7. 11. 2017
Textil	23. 5. 2018
Umenie	15. 11. 2018
Zdravotníctvo	-

Zdroj: www.radavladyovp.sk, 2019

Samotná Rada vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu mala v roku 2018 dve stretnutia, pričom posledné stretnutie sa uskutočnilo 22. októbra 2018. Zo záverov z posledného rokovania pracovnej skupiny Rady vlády SR pre odborné vzdelávania a prípravu pre skupinu odborov potravinárstvo, ktoré sa konalo 18. mája 2017, vyplýva odporúčanie vylúčiť zo sústavy odborov študijný odbor potravinárska výroba a zamerania na mäsovú, údenársku, pekársku, cukrársku, mliekarenskú, mlynársku a cestovinársku výrobu či spracovanie cukru a perníka.⁶ Tento odbor je dvojročný a patrí do kategórie 15 v normatívnom financovaní stredných odborných škôl, teda do kategórie, o ktorej sme hovorili vyššie.

Do dnešného dňa však odbor nebol vylúčený zo sústavy odborov a v septembri 2018 nastúpilo do prvého ročníka 225 študentov v rámci celého Slovenska.⁷ **Zo štátneho rozpočtu**

⁶ pozri viac: <http://radavladyovp.sk/wp-content/uploads/2017/05/ZÁVERY-4.pdf>

⁷ Prehľad študijných a učebných odborov k 15. 9. 2018, dostupné na http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/publikacie-casopisy.../zistovanie-kvalifikovanosti/prehľad-strednych-skol.html?page_id=9574

tak v školskom roku 2018/2019 odišlo 835 613 eur na odbor, ktorý bol v roku 2017 odporúčaný ministerstvu školstva vyradiť zo sústavy. A to nie je celková čiastka vynaložená na učebný odbor, ktorý mal byť vyradený zo sústavy odborov, pretože k tejto čiastke je možné prirábať aj sumu vyplatenú na sociálne či motivačné štipendiá. Otázne teda ostáva, prečo ešte nebol tento odbor vylúčený zo sústavy odborov.

Záver

Odborné vzdelávanie si naozaj zaslúži veľkú pozornosť a aj v tejto oblasti je potrebné urobiť opatrenia, ktoré budú mať pozitívny vplyv nielen na trh práce, ale budú ovplyvňovať aj efektívnejšie nakladanie so štátnymi prostriedkami.

V neposlednom rade je tiež dôležité profesionálne uplatnenie jednotlivcov a ich motivácia vo vzdelávaní. Nie je totiž možné na jednej strane žiakov usmerňovať na odborné vzdelávanie a na strane druhej im nevytvoriť podmienky na trhu práce pre ich uplatnenie v odbore, ktorý vyštudovali.

Odporúčania:

1. Zmena požiadaviek na uchádzačov o trojročné učebné odbory tak, aby trojročné učebné odbory mohli študovať aj žiaci, ktorí neukončili 9. ročník základnej školy.
2. Postupné zrušenie dvojročných učebných odborov a vytvorenie systému vzdelávania v trojročných a štvorročných odboroch.

Tento článok je súčasťou projektu Politiky zamestnanosti realizovaného Inštitútom zamestnanosti. Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu v rámci OP EVS .

Aktivita: Zapájanie do trhu práce, január 2019, www.iz.sk

Merateľný ukazovateľ: P0178

Súvis s projektom: Táto analýza súvisí s aktivitou 1. Potreby trhu práce a učebné odbory stredných odborných škôl úzko súvisia so zlepšením zapájania sa do zamestnanosti osôb najviac vzdialených od trhu práce. Predpokladom pre zapojenie sa do trhu práce je získanie kvalitného vzdelania a vybudovanie si sociálnych väzieb, čo kvôli nízkokvalifikovaným učebným odborom nie je možné.